

Kapitel 1

Indledning – revisor som myndighedernes »forlængede arm«

Nærværende bog analyserer et udvalg af underretnings- og oplysningspligter i dansk lovgivning over for revisors grundlæggende tavshedspligt.

Generelt har revisor tavshedspligt, jf. revisorlovens § 30, stk. 1, der henviser til, at straffelovens bestemmelser om personer i offentlig tjeneste eller hverv anvendes tilsvarende på revisorer og deres medarbejdere:

“Straffelovens §§ 144, 150-152 f og 155-157 finder tilsvarende anvendelse på revisorer. For så vidt angår disses medarbejdere, finder straffelovens §§ 144, 152-152 f og 155 tilsvarende anvendelse”.

Nægtelse eller undladelse, samt grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed i forbindelse med en forpligtelse efter §§ 156 og 157 er kun strafbare overtrædelser for revisorer og vedrører ikke tavshedspligten. Strafbarhed for sådanne forsyndelser forudsætter et formelt opgaveansvar. Medarbejdere, der ikke løser deres opgaver ordentligt, kan således kun “straffes” internt ved afskedigelse eller bortvisning.

Tavshedspligten er ofte den mest centrale del i revisors DNA. Den mulige straf for overtrædelse er i § 152, stk. 1, bøde eller fængsel i op til seks måneder. Foreligger der skærpene omstændigheder, kan straffen gå op til to års fængsel efter § 152, stk. 2.

Der foreligger en del sager om offentligt ansattes brud på tavshedspligten om eksempelvis personers private forhold, såsom sygdom, sociale problemer eller andre privatlivskrænkelser, som også kan være strafbare for andre end offentligt ansatte efter bestemmelserne om freds- og ærekrænkelser i straffelovens kapitel 27.

Således eksempelvis i Se og Hør sagen om systematisk overvågning af kendte personers privatliv via en kildes ulovlige læk af betalingstransaktioner. Ved dommen afsagt den 24. november 2016 i Glostrup Byret blev blandt andre Henrik Qvortrup idømt et års betinget, og tre måneders ubetinget, fængsel, samt 200 timers samfundstjeneste, mens en tidligere

Se og Hør-chefredaktør idømtes et års betinget fængsel. To journalister idømtes hver fire måneders betinget fængsel. Endelig blev ”tys-tys kilden” fra IBM idømt et år og seks måneders ubetinget fængsel. Østre Landsret stadfæstede den sidstnævnte dom den 8. august 2017. Aller Media ikendtes en bøde på 10 millioner kroner.

En af de pt. verserende prominente sager om offentligt ansatte er sigtelsen mod den tidligere PET-chefs, Jakob Scharfs, for hans angivelige brud på tavshedspligten i bogen ”7 år for PET”.

Brud på tavshedspligten er derimod sjældent et tema i sager mod revisorer, herunder i sager om disciplinærsansvar i Revisornævnet.

Der kan dog henvises til sag nr. 97/2011, der blev afgjort ved kendelse af 20. februar 2014. Den var oprindeligt indbragt af et selskab ved dets direktør/hovedanpartshaver og den ene af to minoritetsanpartshavere. Selskabet var efterfølgende gået konkurs og boet indtrådt i en lang række af klagepunkterne, ligesom de to anpartshavere videreførte sagen og hertil indbragte yderligere klagepunkter.

Kort fortalt vedrørte sagen uenighed mellem de to anpartshavere på den ene side og den tredje anpartshaver på den anden angående et salg af patentrettigheder ud af deres fælles selskab. Dette salg havde udløst mistanke hos den tredje anpartshaver om, at selskabet ikke havde modtaget hele vederlaget for salget, og dermed at de to øvrige anpartshavere måske havde spillet urent ved at føre en del af salgssummen uden om anpartsselskabet. I sagen påkendtes de fleste forhold ud fra princippet i straffelovens § 89, det vil sige ud fra den forudsætning, at forholdene i en tidligere sag mod revisor og de nye sagsforhold var blevet pådømt samtidigt. Dette indebar, at bødeløftet på 300.000 var maksimum for den mulige samlede sanktion, når der ikke var rejst påstand om frakendelse af godkendelsen. Tillægsforholdene i sagen vedrørte især afgivelse af urigtige selskabsretlige erklæringer ved stiftelse af et holdingselskab og den efterfølgende ophørsspaltning heraf i tre selskaber, et til hver af anpartshaverne i sagen: Allerede udbetalte lønninger på mere end 6,3 mio. kr. kunne ikke tilbageføres og indgå som værdi i balancen på stiftelsestidspunktet, og et udbytte på 1,5 mio. kr., der allerede var udloddet, kunne ikke indregnes som et aktiv. Det er sandsynligt, at disse krumspring skulle kompensere den tredje anpartshaver i sagen. Bøden på 50.000 kr. for disse tillægsforhold var den maksimalt mulige sanktion i lyset af en tidligere bøde på 250.000 kr.

Derimod vedrørte sagens sidste klagepunkt om tavshedspligten en forseelse, der tidsmæssigt lå efter den tidligere kendelse mod revisor af 29. juni 2011. Revisor havde brudt tavshedspligten ved at lufte sin mistanke over for SKAT om, at de to klagende anpartshavere langt fra havde

taget hele provenuet vedrørende salget af patentrettighederne ned i selskabets regnskab:

Af en e-mailkorrespondance af 16. september 2011 mellem medarbejdere i SKAT fremgår, at indklagede telefonisk har oplyst SKAT om, at *“i forbindelse med hans revision har han fået en kraftig mistanke om, at det er 5 mio. \$ i virkeligheden. Der er ting i ejernes privatforbrug og de ting, de har sagt til ham hver især, der tyder på, at der er tale om ren unddragelse.”* Ifølge regnskabet var salgssummen kun to mio. \$.

Denne forseelse var ikke underlagt begrænsningen efter princippet i straffelovens § 89. Den takseredes til en bøde på 100.000 kr., hvorfor den samlede bøde blev på 150.000 kr.

Revisornævnets afgørelse blev indbragt for domstolene, hvor den blev afgjort i Københavns Byret den 2. marts 2018 i kendelse BS 39B-3493-16, hvor Revisornævnet blev frikendt, dvs. sanktionen indtil videre står ved magt. Byrettens afgørelse er efter det oplyste anket til Østre Landsret.

Afgørelsen er blevet problematiseret ud fra, om revisor i en sådan situation ville være forpligtet til at underrette SØIK efter revisorlovens § 22 om grov økonomisk kriminalitet, in casu skatteunddragelse med tre mio. \$. Hvis SØIK burde have været underrettet, antages det, at SKAT også kan underrettes. Denne kritik kan dog formentlig afvises under henvisning til, at der ikke forelå en begrundet formodning, men kun en *“kraftig mistanke”* bagved revisors handling. Derved havde revisor ikke dokumenteret en tilstrækkelig seriøs begrundelse for sin underretning af SKAT.

Kendelsen bekræfter således, at det er et positivt og ufravigeligt krav, at revisor skal have en entydig retlig hjemmel, for at tavshedspligten brydes og afløses af en tale-/underretningspligt, eller -ret.

Etiske Regler for praktiserende revisorer indebærer ikke videregående gennembrud af tavshedspligten end lovgivningen. Dette fremgår af afsnit 225, afsnit 18 c, der blev sat ind i reglerne med virkning fra 15. juli 2017 som resultat af projektet om, hvordan revisor skal reagere i tilfælde, hvor lovgivningen eller øvrig regulering ikke overholdes (Non Compliance with Law and Regulation – NOCLAR). Herefter skal revisor:

“Oplyse forholdet til den rette myndighed, når dette er krævet i lov eller øvrig regulering, eller når det skønnes nødvendigt i offentlighedens interesse”.

Den første klausul om, at det kræves efter Etiske Regler, når det *“er krævet i lov eller øvrig regulering”*, er ret indlysende: En privat organisation såsom IESBA/

IFAC vil aldrig kunne indføre optioner eller krav, der tilsidesætter lovgivningen.

Den anden klausul, der tillader oplysning, “når det skønnes nødvendigt i offentlighedens interesse”, vurderes at kunne fortolkes på samme måde som den generelle bestemmelse om helt særlige gennembrud af tavshedspligten i straffelovens § 152 e, nr. 2, når revisor:

“handler i berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv”.

Lars Bo Langsted, jf. *Revisoransvar* s. 435, anfører, at det i almindelighed vil “være straffrit at give relevante meddelelser til en offentlig myndighed om forhold, der ligger inden for dennes område. Det er dog ifølge forfatteren kun “formentlig” straffrit at anmelde rimelige antagelser om lovovertrædelser til de relevante myndigheder. Omvendt skal det understreges, at bestemmelsen hjemler en ret og ikke en pligt til at gennembryde tavshedspligten. Problemstillingen forfølges ikke nærmere.

Straffelovens § 152 e, nr. 2, indebærer, at overholdelse af lovgivningens krav og hertil de tilladelser, der generelt refereres til i straffelovens § 152 e, nr. 1, samtidigt indebærer overholdelse af Ethiske Regler. Disse regler behandles derfor ikke yderligere i denne bog.

Det er valgt at fokusere på mere specielle gennembrud af tavshedspligten. Derfor er der set bort fra det mest velkendte og udbredte: Revisors pligt til eksempelvis at modificere konklusioner i erklæringer med sikkerhed i sine revisionspåtegninger eller andre erklæringer med sikkerhed, der afgives om offentligt tilgængelige årsrapporter for selskaber omfattet af regnskabsreglerne i ÅRL for regnskabsklasse B, C og D, IFRS-reguleringen, Lov om finansiel virksomhed m.v.

Her er der naturligvis “talepligt”, idet afgivelse af offentligt tilgængelige revisionspåtegninger er den mest åbenlyse manifestation af, at revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant.

Hvis revisor er uenig med ledelsen om væsentlige forhold i regnskabet, eller har begrænset undersøgelsesmulighed om væsentlige forhold, har revisor grundlag for at modificere sin konklusion med et forbehold for forholdets effekt eller mulige effekt på regnskabet.

Hvis revisor er uenig med ledelsen om gennemgribende forhold i regnskabet, har revisor grundlag for en afkræftende konklusion. Det klassiske eksempel herpå er, når revisor ikke er enig i ledelsens anvendelse af forudsætningen om fortsat drift ved regnskabsaflæggelsen.

Og endelig kan undersøgelsesmuligheden være så begrænset, at den mulige effekt på regnskabet af det, som revisor ikke ved noget om, kan

være gennemgribende. I så fald har revisor grundlag for en manglende konklusion. Det klassiske eksempel herpå er uigennemsigtige globale koncerner uden dokumentation for erhvervsmæssig aktivitet i én del, hvor det via ejerrelationer ultimativt ender med pengeoverførsler til skattelyselskaber i en anden del af verden eksempelvis igennem danske såkaldte gennemstrømmingsselskaber.

Bogen fokuserer således på mere specielle rapporteringspligter, som er relevante for alle revisorer:

Rapporteringspligten i erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk. 2.

Underrettningspligten i hvidvasklovens § 26.

Den betingede underrettningspligt i revisorlovens § 22.

Erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk. 2, stiller krav om, at revisor omtaler en begrundet formodning om ledelsesansvar, samt overtrædelser af bogføringsloven uanset ledelsesansvar herfor eller ej, i situationer, der ikke er uvæsentlige. Kravet gælder i revision og udvidet gennemgang.

Kapitel 2 indledes med et afsnit, der analyserer den nuværende bestemmelse i erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk. 2 og reguleringens historik.

Herefter behandler et afsnit betydningen af, at barren for rapporteringskravets relevans blev hævet i 2016 fra “ikke bagatelagtige” til “ikke uvæsentlige” forhold.

Dette efterfølges af afsnit om strafbarhedsforudsætningerne, der typisk uden for straffeloven er uagtsomhed, men som er uden betydning ved overtrædelser af bogføringsloven, og om, at der i hovedreglen er tale om et rapporterings-, men ikke et selvstændigt undersøgelseskrav.

Dette betyder, at revisor ikke skal tilrettelægge sin undersøgelse med særligt fokus på at konstatere, om der foreligger lovovertrædelser, men på, om regnskabet, når det er udarbejdet efter ÅRL, giver et retvisende billede.

Revisor skal selvfølgelig i sin undersøgelse inddrage lovgivning, der er relevant for dette formål. Endvidere er undersøgelsespligten omkring selskabsretlige formalia, der kom ind i dansk lovgivning i 1994 i kølvandet på Nordisk Fjer skandalen, en undtagelse til, at undersøgelser er afgrænset til forhold, der direkte er, eller indirekte kan være, relevante for regnskabet.

I Nordisk Fjer havde en karismatisk arbejdende bestyrelsesformand tilsyneladende kunnet styre den øvrige ledelse fuldstændigt uden om de fleste formalia. De øvrige bestyrelsesmedlemmer havde således i de efterfølgende retssager bl.a. forsøgt at undskylde sig med formandens so-

løb og herunder deres manglende kendskab til det fulde indhold af de revisionsprotokollater, der havde indeholdt kritiske bemærkninger.

I sagen blev den viceadministrerende direktør idømt fire års fængsel. Direktøren for den amerikanske division fik to og et halvt års fængsel, mens den administrerende finansdirektør blev idømt to års fængsel. Direktørerne blev dømt for groft bedrageri ved at have medvirket til fiktive handler med fjer, dun og maskiner for at pynte på de elendige regnskaber i koncernen op til sammenbruddet i 1990. Hovedmanden, Johannes Petersen, havde begået selvmord forud for det retlige efterspil.

Herefter følger et afsnit om kravene til udformningen af revisors rapportering, hvor det er centralt, at den ikke længere kan placeres under en generisk samlet typeoverskrift (“supplerende oplysninger om andre forhold”), men at der derimod kræves relevante overskrifter, der konkret angiver de muligvis ansvarspådragende forhold, eksempelvis angivet som overtrædelser af bestemmelser i selskabs- eller skattelovgivning.

Det næste afsnit behandler konkret ledelsesansvar på baggrund af revisornævnskendelser. Her inddrages lovkomplekserne, der eksplicit er nævnt i bekendtgørelsen som de lovgivningskomplekser, der mest sandsynligt kan have konsekvenser for regnskabet og dermed revisionen/den udvidede gennemgang: Straffelovens kapitel om formueforbrydelser, samt skatte-, afgifts- og tilskudslovgivningen, den relevante selskabslovgivning, samt bogførings-/regnskabslovgivningen. Anden lovgivning kan dog også situationsbestemt være relevant. Aktuelt overvejes dette særligt i forhold til de nye persondataregler, der fik virkning den 25. maj 2018.

Kapitlet afsluttes med overvejelser om, hvorvidt revisor ved efterfølgende fravalg af revision altid kan yde assistance uanset formodning om ledelsesansvar, der som hovedregel ikke kan kommunikeres udadtil i disse opgavetyper, medmindre forholdene er grove nok til at kvalificere til rapportering efter revisorlovens § 22, eller vedrører mistanke, der ikke kan afkræftes, om hvidvask eller terrorfinansiering. Det indlysende svar, der er “nej”, begrundes.

Det efterfølgende kapitel 3 omhandler netop *hvidvask og finansiering af terrorisme*.

Det indledes med et afsnit, der afgrænser hvidvask og terrorfinansiering. Herefter indplaceres revisor i reguleringen.

Disse indledende afsnit efterfølges af afsnit, der analyserer paradigmeskiftet i den seneste hvidvasklovgivning fra 2016, hvor den krævede tilgang skal være procesorienteret og risikobaseret. Dette sker i et afsnit om risikovurderingen af revisionsvirksomhedens udsathed efterfulgt af et afsnit om risikovurderingen af klienter og opgavetyper.

Herefter følger et afsnit om identifikation og legitimation, herunder af reelle ejere, efterfulgt af et afsnit, der fokuserer på politisk eksponerede personer (PEP). PEP skaber en ny og svært håndterbar kompleksitet i reguleringen, idet der ikke blot kræves særlig opmærksomhed på sådanne personer, men også på deres nærtstående relationer og sædvanlige forretningsforbindelser. Hertil kan ikke blot danske personer være relevante, men i princippet PEP af enhver nationalitet.

Det efterfølgende afsnit analyserer forholdet mellem registreringen af reelle ejere og hvidvasklovens krav om identifikation og legitimation heraf. Lovgivningen om indførelse af registrering af reelle ejere blev vedtaget 1. marts 2016, og førstegangsregistreringen skulle være gennemført den 1. december 2017. Der er imidlertid ikke én til én sammenhæng mellem registreringspligten i *vir.dk* og revisors pligt til at identificere og legitimere reelle ejere efter hvidvaskreguleringen. Eksempelvis har enkeltmandsvirksomheder og foreninger, herunder andelsboligforeninger, ikke anmeldelsespligtige reelle ejere, hvorimod der er reelle ejere, eller nogen, der træder i stedet for sådanne, i hvidvasklovens forstand.

Det efterfølgende afsnit redegør for det centrale formål i reguleringen om at sikre efterforskningssporet, det vil sige undersøgelses-, noterings-, underretnings- og opbevaringspligten. Hertil fokuseres der på eksempler på mistænkelige transaktioner, som revisor realistisk kan komme ud for. Det er indtrykket, at revisors fokus hidtil – det vil sige fra 2003 og indtil nu – i alt for høj grad har været på formalia om identifikation/legitimation, og at PEP-reglerne risikerer at forlænge fokus på formalia.

Selve formålet med reguleringen – underretning om mistanke til SØIK som input til efterforskning af bagvedliggende økonomisk kriminalitet ved hvidvask og forhindring af potentielle terrorhandlinger ved terrorfinansiering – er måske hyppigt blevet lidt overset.

Vedrørende hvidvaskning inddrages stiftelse med usædvanlige aktiver, pludseligt opståede og uforklarlige værdiforøgelser, fiktive eller fejlklassificerede omkostninger, klienter uden egentlig erhvervsaktivitet, men med gennemstrømning af store pengebeløb, mangelfuld bogføring i relation til salgstransaktioner, der giver indikationer på, at de kunne være fiktive, skatteunddragelse med automatisk mistanke om "selvhvidvask" samt mere generelt klienters overtrædelser af kontantforbuddet.

Specielt om terrorfinansiering peges der på indsamlinger og foreninger som anvendte instrumenter, som revisor kan komme i nærkontakt med.

Afsnittet afsluttes med en diskussion af underretninger efter hvidvaskloven i sammenhæng med revisors forpligtelse til omtale af ledelsesansvar efter erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk. 2.

Kapitlet afsluttes med en analyse af de få afgørelser i Erhvervsankenævnet i sager, hvor revisionsvirksomheder har påklaget en afgørelse fra hvidvaskkontrollen, der for revisorers vedkommende udføres af Erhvervsstyrelsen.

I kapitel 4 behandles særreglen i revisorlovens § 22, der vedrører revisors handlepligter, når revisor ”indser”, at ledelsen eller dele af ledelsen begår grovere formueforbrydelser. Denne pligt gælder for opgaver, der reguleres i forskellig dybde i revisorloven, det vil sige erklæringsopgaver med sikkerhed (revision, review, udvidet gennemgang samt andre erklæringsopgaver med sikkerhed) efter lovens § 1, stk. 2:

“Loven finder anvendelse ved revisors afgivelse af revisionspåtegninger på regnskaber, herunder revisors udtalelser om ledelsesberetninger i henhold til årsregnskabsloven, og ved revisors afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed, der ikke udelukkende er bestemt til hvergiverens eget brug.”

Hertil gælder § 22 også for erklæringsopgaver uden sikkerhed (såsom assistance med regnskabsopstilling/skattemæssige opgørelser samt aftalte arbejds-handlinger) efter lovens § 1, stk. 3, der oplister den delmængde af revisorloven, der også gælder her:

“Lovens § 16, stk. 4, § 22, § 30, §§ 43 og 44, §§ 45-47, 47 c og § 54, stk. 4, 1. pkt.”

Som noget nyt i reguleringen fra 2016 gælder der en særlig udvidet rapporteringsregel om uregelmæssigheder i virksomheder af interesse for offentligheden i forordningens artikel 7. Den fortrænger dermed revisorlovens § 22 for virksomheder af interesse for offentligheden, men kun ved revision. Denne nye regel behandles på overordnet niveau.

Bogen behandler således især gennembrud af tavshedspligten i de tre relationer, der er vist i figur 1.

Figur 1 Hovedtemaer i kapitel 2-4 i oversigtsform

Emne	Lovkrav	Opgavetyper	Oplysninger om	Modtager	“Sikkerhed”
Ledelsesansvar	Erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk. 2	Revision og udvidet gennemgang	Selskabets ledelse	Regnskabsbruger	Høj
Overtrædelser af bogføringsloven	Do	Do	Selskab	Do	Do
Hvidvask/Terrorfinansiering	Hvidvasklov § 26	Alle opgaver (undtagen visse mindre enkeltstående opgaver), også ved non-accept	Kunden	SØIK (tavshedspligt over for kunden)	Mistanke er nok (hertil nævnes viden/grund til at antage)
Grove økonomiske forbrydelser	Revisorlovens § 22	Erklæringer med/uden sikkerhed	Selskabets ledelse	Først eventuelt selskabets ledelse (14 dages frist) Dernæst SØIK	Meget høj (Revisor skal “indse”)

I det afsluttende kapitel 5 redegøres der kortfattet for nogle få eksempler på andre gennembrud af tavshedspligten i relation til:

Rapporteringspligten til diverse tilsyn efter særlovgivning (fonde, offentlige institutioner – eksemplificeret ved regulerede og frie uddannelsesinstitutioner (“skoler”), samt finansielle virksomheder)

Rapporteringspligten og dens grænser over for andre revisorer (koncernrevisor opad, komponentrevisor nedad, intern rapportering af viden fra andre opgaver til underskrivende revisor)

Rekonstruktion/likvidation/konkurs

Udlevering af klientoplysninger til myndigheder (hvornår kan SKAT kræve oplysninger fra revisor? Hvornår kan politiet kræve oplysninger fra revisor?)

Vidnepligt

Udlevering af dokumenter til retssag (edition).

Behandlingen af temaerne i kapitel 5 er helt overordnet og med det formål at rette fokus på nogle af de spørgsmål på kanten, som mange revisorer bliver udsat for en gang imellem. Der er ikke tale om nogen udtømmende behandling, men mere om at hjælpe revisor med at genkende disse særlige situationer og tilhørende problemstillinger, når de opstår.

Det vil således ofte være påkrævet at søge konkret specialistassistance, herunder af juridisk karakter.